

פרק א' הצלה ראשונה

מדרש מעשה חנוכה

נס חנוכה היה בשנת ג' אלפים תרכ"א [וי"א תרכ"ב או תרכ"ד] לפני כ 2150 שנה

בשנת כ"ג שנה למלך אנטיוכוס הוא שנת רי"ג לבנין בית שני רוח רעה נוססה בו וחרב חדה לשונו שלופה מתערה להכות ארץ בשבט, ויען ויאמר לכל שריו ועבדיו הפרתמים היושבים ראשונה במלכות הלא תדעו הלא תשמעו כי הנה עם בני ישראל אשר בירושלים גוי עז פנים ודתיים שונות מכל עם ואת דתי המלך אינם עושים, אשר גאון וגובה להם האומרים ידינו רמה ותמיד כל הימים מקווים שברון המלכים לאמר כי הנה חושך יכסה ארץ וערפל לאומים וזרח בחושך אור לישרים ולכל בני ישראל יהיה אור במושבותם, ולי אני המלך אין שוה להניחם ועתה קומו ונקומה עליהם למלחמה לכו ונכחידם מגוי ולא יזכר שם ישראל עוד ! הבה נתחכמה לו לבטל מהם שבת ומילה וראש חודש * וייטב הדבר בעיני שריו ועבדיו לעשות כדבר המלך.

בעת ההיא שלח את נקנור משנהו בחיל גדול ועם רב ויבוא לירושלים ויצר עליה בקול ענות וחרופים לחרף מערכות אלקים ויהרג בה הרג רב.

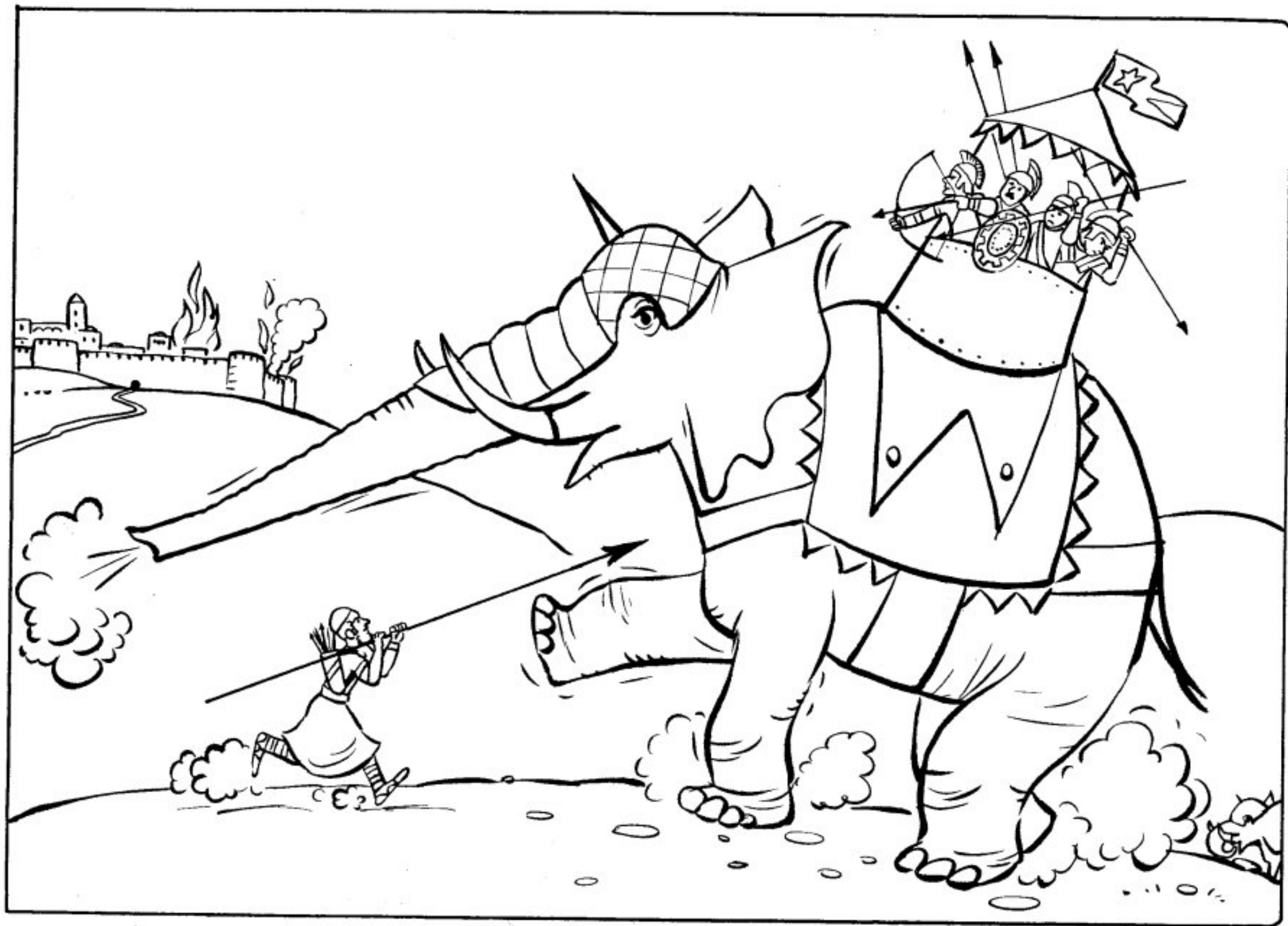
ולהעלות חמה ולנקם נקם בנו במה בבית המקדש וישחטו דבר אחר ויביאו את דמו לעזרת הקודש.

ורוח ד' לבשה את יוחנן בן מתתיהו ויקנא קנאת ד' צבאות ויחמול על עם הקודש שה פזורה ישראל וילבש בגדי נקם לנקם נקמת בני ישראל מאת היונים. ויעץ בליבו ויעש לו חרב קטנה ויחגור אותו תחת מעילו ויצא אל רחוב בעיר ויבוא עד לפני שער המלך ויקרא לשוערים ויאמר אליהם אני יוחנן בן מתתיהו הנביא לפני אדונכם, ויאמרו נערי המלך המלך הנה יוחנן הכה"ג עומד בחצר, ויאמר המלך יבוא, ויבוא. ויאמר לו נקנור מדוע אתה עובר את מצות המלך ואינך חפץ בשלום מלכותו הלא ידעתם אם לא שמעתי כי יש לאל ידי בכח גבורת חילותי לעשות עמכם רע עד בלתי השאיר לכם שריד ופליט כי עתה גם אותך הרגתי ואותם שרפתי כקש אשר תרדפנו רוח ומי בכל אלקי הארצות אשר הצילו את ארצם מידי כי יציל ד' את ירושלים מידי.

ויען יוחנן אל המלך לאמור : עתה באתי אליך את כל אשר תחפוץ אעשה לא נסור ממצותיך ימין ושמאל. ויאמר לו המלך : במה יודע איפוא כי אתה סר אל משמעתי ? הלא כאשר תקרב אל המזבח ועשה את חטאתך ואת עולתך בחלב ודם החזיר הזה ותלבש בגדע מלכות אשר לבש בו המלך ותרכב על מרכבת המשנה אשר לי ואשר נתן כתר מלכות בראשך. ויאמר יוחנן אנכי אעשה כדברך כאשר אדוני מצוה רק אין כי יגרתי מפני האף והחמה עם בני ישראל הן אזבח את תועבת ד' על המזבח לעיניהם ולא יסקלוני?! אך בזאת יאות לי לעשות כדברך בהוציאך כל איש מלפניך ואני ואתה ואין זולתך ואז אעשה כדבר המלך פן יודיעון הדבר אל בני ישראל.

* יש לבאר מדוע דווקא שלושת אלו.

וייטב הדבר בעיני המלך ויצו לאמר הוציאו כל איש מעלי ולא עמד איש איתו מכל הנצבים עליו.
 ויהי בלכתם ויתפלל יוחנן לפני ד' ויאמר : ד' אלוקי ישראל יושב הכרובים אתה אלוקים לבדך לכל
 ממלכות הארץ וגו' הטה ד' אזנך וגו' ושמע את דברי אנטיוכוס אשר שלחו לחרף מערכות אלוקים חיים
 ומלך עולם אמנם ד' החריבו מלכי אשור את הגויים ואת ארצם ונתנו את אלקיהם באש כי לא אלוקים
 המה כי מעשה ידי אדם עץ ואבן ויאבדם, ועתה ד' אלקינו הושיעני נא מידו פן ילך וישתבח ויתפאר בית
 דגון אלוהיו לאמור אלוהי נתן לי את החיל הזה.
 וככלות עתירתו חזק ואמץ לבבו ויאמר : ד' אלוקים זכרני וחזקני אך הפעם ואנקמה נקמת בני ישראל.
 ויקרב יוחנן אליו ויתקע החרב בליבו ויהי כאשר כרע שם נפל שדוד את פני הקודש, ויהי אך יצא יצא
 יוחנן מאת פני הקודש, ויריע בתרועה גדולה ויערוך מלחמה בעמים ויהרוג בהם הרג רב **שבע אלף ושבע**
מאות ושנים ושבעים מבלעדי עם אשר נהרגו איש בחרב רעהו:

פרק ב' מלחמה שניה והגזירות

ויהי כאשר שמע אנטיוכוס כי נהרג משנהו נקנור ויצר לו מאד וישלח ויקרא לכל שריו ועבדיו וגם למשנהו הגדול ויאמר אליהם האם בגוי הזה לא תתנקם נפשי אשר השחיתו וחבלו חיילותי ויבזו שרי ומחנותי, ועתה מה אנו מחשים הבה נא ונבוא עליהם לבטל את השבת וחודש ומילה, ומי אלקיהם אשר יציל אותם מידי.

וישלח לבגריס בחיל גדול ועם רב ויבוא לירושלים ויצר עליה, וימרו את אלקים עליון ויכעיסוהו בבמותם ובפסיליהם יקניאיהו במזבח אלקים, ויעבירו קול במחנה מטעם המלך לאמור כל איש אשר ישמור שבתות ה' וחודש ומילה יומת.

מילה

ורבים מבני ישראל בימים ההם מסרו נפשם בעבור כבוד המקום ב"ה ולא בטלו ברית אבותם, ואשה אחת מבני הלויים מלתה את בנה לח' ימים בתופים ומחולות והיא עלתה על חומת ירושלים ובנה חתן דמים מהול בידה ותען ותאמר לפני ה' כל זאת באתנו ולא שכחנוך ולא שקרנו בבריתך לא נסוג אחר לבנו ותט אשורינו מני ארתיך, והשליכה עצמה מעל החומה וימותו שניהם. וכמוה עשו רבים מבני ישראל ולא שנו ברית אבותם, ואת קדוש ישראל יעריצו.

וכיון שראו חכמי ישראל כך, עמדו והתקינו להם סימנים: שכל מי שנולד לו זכר שיהא מדליק נרות חדשים על פתח אותה חצר ביום השמיני, וכיון שעוברין ישראל ורואים נרות דולקים היו מבינים שמילה לשם, והיו נכנסין ומוהלין אותו ויוצאין, ולא היה אדם מרגיש בדבר.²

שבת

וקהל קדושים אמרו איש אל רעהו הנה דבר המלך בחמה שפוכה לבטל ממנו את השבת דברי הרב ודברי התלמיד דברי מי שומעין, וכתוב בתורתנו ששת ימים תעבוד וביום השביעי תשבת הלא טוב לחסות בה' ונשבת את שביתנו אם יחיונו ונחיה ואם ימיתונו ומתנו, ויעצו לשבת במערה אחת הם נשיהם וטפם, ויאמרו למלך לאמור הנה אנשים באו הנה במערה לשבת את שבתותם, וישלח המלך את חילותיו חלוצים לצבא ויסבו ע"פ המערה, ויקראו אותם אליהם בדבר המלך לאמור: מדוע מריתם את דת המלך ועתה באו הנה וסרו נא אל משמעתו של מלך והצללתם את נפשותיכם ממות, ויענו כל העם יחדיו ויאמרו: אשר דבר ה' נעשה ונשמע אשר צונו על הר סיני ששת ימים תעבד וביום השביעי תשבת הלא טוב לנו מות ביד ה' פה ולא נחלל את יום השבת ח"ו.

² משל מעט לזה, ברוסיה אסרו למול ילדים, והיה שם צבא סמוי בכל מקום, וכולם פחדו מכולם, המוהל היה מקבל הודעה שיש ברית ביום פלוני ולא היה יודע יותר פרטים, באותו יום היה עומד מול ביתו של מרן הגר"י אברמסקי, והרבנית היתה יוצאת עם סל קניות והסתובבה בעיר לתומה, עד שנעצרה על יד פתח בית, ושלפה את נעלה, לתומה כאילו שנתקלה באבן וסדרה אותה, ומשם המשיכה בדרכה והמוהל כבר ידע להיכנס לבית זה. [הגרמ"ש]

פרק ג' גזירות אנטיוכוס

גזירות שונות גזרו היוונים, ולעם ישראל היו דרכים להתמודד בכל גזירה במסירות נפש.

דור הולך ודור בא והארץ לעולם עומדת, והכתיב והארץ כבגד תבלה? אלא אלו ישראל שנקראו ארץ שנאמר כי תהיו אתם ארץ חפץ. דור הולך ודור בא אלו אומות העולם שבכל דור ודור יועצים על ישראל לאבדם והקב"ה מצילנו מידם שנאמר עמו אנכי בצרה אחלצהו ואכבדהו. א"ר אלעזר בוא וראה כמה חביבים ישראל לפני המקום שלעולם מקדים להם רפואה למכה שנאמר ברפאי לישראל.

הזכרת שם ד'

בא יון הרשעה וגזרו וחשכו עיניהם של ישראל ואמרו שכל מי שמזכיר שמו של הקב"ה ידקר בחרב, והרבה מישראל נהפכו למינות. [ביאור: ילד יהודי מזכיר כל הזמן שם שמים, מתעורר בבוקר מודה אני, ומברך על כל דבר בכוונה, לפני ואחרי כל אכילה ברכות, שלוש תפילות לפני שהולך לישון קורא קריאת שמע שה' ישמור עליו. ובכלל איזו זכות ושלוה בחיים כשמזכיר על הכל ש"ש ברוך ה', בעז"ה, אם ירצה ה', בס"ד. ושאר עניני השגחה פרטית, ועל כל זה גזרו, ואכן זה השפיע, וכנכתב להלן כנגד זה היתה תקנת ימי חנוכה, לפרסם ש"ש בעולם לפרסומי ניסא. "אני קובע הלל לשמי שמונה ימי חנוכה".]

מלחמה בקדושת העבודה

והיה שם משומד אחד בליעל תתני בן פחת שמו, שהיה יועץ עצות רעות על ישראל ואמר שכל זמן שיקריבו קרבן של שחר ושל בין הערבים אינם נופלים בידכם, עמדו ובטלוהו.

מלחמה בקדושת הבית

וחזר עוד אותו בליעל ואמר אלוקיהם שונא זימה, אם תוכלו להכשילם בזנות תמשלו עליהם עמו וגזרו שכל מי שיכתוב כתובה לאשתו יקרעו אצבעותיו.

מלחמה במנורה

חזר ואמר מצווה אחת יש להם שאם לא יעשו אותה יאבדו מן העולם וזו הדלקת נר בבית המקדש, שנאמר להעלות נר תמיד וכתב עליו תן חלק לשבעה וגם לשמונה, תן חלק לשבעה שכל מי שיש לו חלק בשבע נרות שהן מאירות תמיד בביהמ"ק וגם לשמונה ימי החג אין בריה יכולה להם. עמדו וטמאו כל השמנים שבביהמ"ק ולא נשתייר כי אם פך שמן שלא היו יודעים שהיה מונח תחת המזבח ונעשה נס והדליקו מאותו פך קטן שמונה ימים.

ועמד הקב"ה וקבע להם שמונה ימי חנכה שלא היה מועד עד עכשיו. אמר הקב"ה חשבתם לעקור שבעת הנרות ושמונה ימי החג הנני מביא עליכם שמונה ימים ושבע בני חשמונאי שמאבדים אתכם מן העולם. אתם אמרתם שכל מי שיזכיר שמי ידקר בחרב, אני קובע הלל לשמי שמונה ימי חנוכה. ועליהם אמר דוד למנצח על השמינית.

תורה

תנו רבנן בימי מלכות יון הרשע גזרו שמד על ישראל שלא יעסקו בתורה.

מה עשו ישראל? היו עוסקין בצנעה. [מדרש מעשה חנוכה ויהודית]

דלתות

כתיב [ירמיה נ' לג'] כה אמר ה' צבאות עשוקים בני ישראל ובני יהודה וגו' וכתוב גאלם חזק ה' צבאות שמו ריב ריב את ריבם למען הרגיע את הארץ והרגיו ליושבי בבל. אמרו בימי היונים נתחייב מקרא זה שהערימו סוד על ישראל אמרו בואו ונחדש עליהם גזרות עד שיבעטו באלקיהם ויאמינו בע"ז שלנו. עמדו וגזרו כל בן ישראל שעושה לו בריח או מסגור לפתחו ידקר בחרב, וכל כך למה כדי לא יהיה כבוד ולא רשות, שכל בית שאין לו דלת אין לו כבוד ולא צניעות וכל הרוצה לכנס נכנס בין ביום ובין בלילה. תנו רבנן בימי מלכות יון הרשעה גזרו על ישראל שכל מי שיש לו בריח בתוך ביתו יחקוק עליו שאין לשונאי ישראל [הכוונה לישראל] חלק ונחלה באלוקי ישראל מיד הלכו ישראל ועקרו בריחים שבבתיהם. ולא היו יכולין לא לאכל ולא לשתות ולא לשמש מטותיהם, בשביל גנבין ולסטין ופריצי יונים,¹ ולא רואין שינה בעיניהם לא יום ולא לילה, ונתקיים עליהם מקרא שכתוב ופחדת לילה ויומם. אמרו לפני הקב"ה רבש"ע כמה אנו יכולים לסבול? אמר להם בעוון מזוזה, אלא אעפ"כ רווחה תמצא בגזרה זו והיו ישראל שרויין בלא דלתות, ואין לך דבר מעביר רעות האשה מעל בעלה כדלת שנאמר לך עמי בא בחדריך וגו', ועמדו בגזרה זו שלש שנים.

אין לנו חלק באלוקי ישראל

כיון שראו יונים שעמדו ישראל בגזרה ולא נכשל אחד מהם בשום דבר רע, עמדו וגזרו עליהם גזרה אחרת, והעבירו קול: כל אדם מישראל שיש לו שור או שה יחקוק על קרניו שאין לו חלק באלוקי ישראל,

וכל כך למה כדי שלא יאכלו ישראל בשר ולא חלב ולא גבינה, ולא יהיה להם חרישה. אמרו יודעים אנו שאין יכולין לעמוד בגזרה זו, כיון ששמעו ישראל כך נצטערו צער גדול אמרו ח"ו שנכפור באלקינו, עמדו ומכרו בהמתן בין טהורה בין טמאה. והיו ישראל מהלכין ברגלים ועליהם נתקיים ראיתי עבדים על סוסים וגו'.² אמר להם הקב"ה בעוון שמנעתם עצמכם מעלות

¹ זה דבר בלתי ניתן לתיאור שאין לאדם פרטיות, לדוגמא לא היה לילדים מיטה, ואפילו לא מגירה לביגוד אם ילד שמר איזו מציאה נחמדה או דבר מתיקה במגירה שלו, באו ילדי היוונים ונטלו הכל. ומה הילדים אז היו מסתירים? ספרים ללימוד התורה הקדושה בסתר.

² כשלא היה דלת חדר מבחוץ קור רוח וגשם, אולם עם זה חדרה גם קרירות ורוח מהרחוב מה שבדרך כלל תפקיד הדלת של הבית לשמור מרוח הרחוב. וכן גם לא יכלו לקיים מצוות שהרי היוונים אסרו לקיים מצוות וכשעקרו את דלתותיהם לא יכלו להסתתר. וכשניצחום קבעו להניח את המנורה על פתח ביתו, לשמור על הבית שלא יכנסו רוחות מחוץ לתוך הבית, ושיקיימו בבית מצוות.

³ היוונים גזרו כתבו לכם על קרן השור שאין חלק באלוקי ישראל. מה רצו בגזירה זו. והביאור הוא שבזמן ההוא בשור עבדו לפרנסתם, אז ברובם היו עובדי שדות, והשור היה חורש ודש. ובזה שכותבים על השור מעידים שפרנסתם אינה מהקב"ה ח"ו, אולם היהודים עמדו בנסיון ומכרו את השוורים.

בשלש רגלים לירושלים ולהקריב קרבנות ולתן מתנות כהנה, לכן נתקיים עליכם שורך טבוח לעיניך. אלא אעפ"כ רוחה תמצאו בגזרה זו, והיו הצביים והאילים וכל מיני עופות טהורים באים ונכנסים לבתיהם של ישראל, לפי שהיו בלא דלתות ובאין ישראל ותופסין אותן ושוחטין ואוכלין בשר ונותנין שבח להקב"ה ואמרו ברוך הוא שהפך עצת אויבנו לטובה, שאלו היו דלתות לבתים היאך היתה כל צידה נכנסת אצלנו. השיבם הקב"ה אתם חסרתם על כבודי ולא כפרתם בי אף אני זמנתי לכם צידה.

מעניי הישועה

... אמר להם הקב"ה אני אטהר אתכם ופתח לכל אחד ואחד מהן מעין בתוך ביתו,^ט והיו נשיהם טובלות בתוך בתיהם ונתקיים עליהם מקרא זה ושאתם מים בששון ממעני הישועה, ונתקיים עליהם עוד מקרא זה אם רחץ ה' את צואת בנות ציון.

ביתו של חשמונאי

כיון שראו יונים שאין ישראל מרגישין בגזרותיהם עמדו וגזרו עליהם גזרה מרה ועכורה, שלא תכנס כלה בלילה הראשון מחופתה אלא אצל ההגמון שבמקום ההוא. כיון ששמעו ישראל כך רפו ידיהם ותשש כחם ונמנעו מלארס, והיו בנות ישראל בוגרות ומזקינות כשהן בתולות, ונתקיים עליהם בתולותיה נוגות והיא מר לה, והיו יונים מתעללים בבתולות ישראל, ונהגו בדבר הזה שלש שנים ושמונה חדשים.

התקינו [עם ישראל] כל מי שרצה לכנס את אשתו שיהא טוחן במגרוסות על גגות של אותה חצר. וכיון שהיו שומעין קול המגרוסות והיו יודעים שכלה יש שם. והיו נכנסין בחשאי ומברכין את החתן ואת הכלה ויוצאין.

^ט בזמנינו כשיש ברזי מים בבתיים קשה להבין את הנס הגלוי שבזה, שנעשה בית מרחץ בכל בית.

ועשה הקב"ה נס ולא נטמאת אחת מבנות ישראל. עד שבאת בתו של חשמונאי להנשא, ולא יכלו להסתירה מפני שהיה אביה חשוב למלכות, וכיון שהרגיש המלך שלח ההגמון לפגם אותה. ואביה וכל זקני ישראל יושבין על השלחן. וכיון ששמעה ששלח המלך בשבילה. הרהרה בדעתה ואמרה, אם אני הולכת עכשיו אצל אותו ערל יפגום אותי, ותאמרו בנות ישראל וכי אנחנו טובות מבת כהן גדול שפגם אותה ההגמון, ונמצא שם שמים מתחלל על ידי. מוטב לי למות ואל יתחלל שם שמים על ידי. מה עשתה, מסרה עצמה להריגה. ועמדה והפשיטה בגדי תכשיטיה ולבשה סמרטוטים, ונטלה כוס וקיתון של יין בידה, והיתה משקה לבני המסכה. [יש נוסחאות אחרות במדרשים, והעדפנו להעתיק בנוסח זה] מיד הרימה קולה בבכיה, ואמרה להן, אי צדיקים בני צדיקים חסידים בני חסידים, אתם מתביישין ממני מפני שלבשתי סמרטוטים ואין אתם מתביישין מהקב"ה, שאתם רוצים למסור אותי ביד ערל וטמא לטמא אותי.

הלא יש לכם ללמוד משמעון ולוי אחי דינה שלא היו אלא שנים וקנאו לאחותם והרגו כרך כשכם ומסרו נפשם על יחוד של מקום ועזרם ה' ולא הכלימם, ואתם חמשה אחים יהודה יוחנן יונתן שמעון ואלעזר, ופרחי כהונה יותר ממאתים בחור, שימו בטחונכם על המקום והוא יעזור אתכם שנאמר כי אין לה' מעצור להושיע ברב או במעט (ש"א י"ד)

מיד יהודה וחבריו יעצו עצות טובות. מה עשו הביאו הדס וכל מיני עצי בשמים, ועשו חופות חופות מביתו של חשמונאי עד ביתו של אותו רשע.

הלבישו הנערה בלבוש מלכות ועשו חופה של הדס מבית חשמונאי עד ביתו של הגמון ובאין כל בעלי נבל וכנור ובעלי זמר והיו מזמרים ומרקדים עד שבאו לבית ההגמון, כיון ששמע ההגמון כך אמר לשריו ועבדיו ראו אותם שהם מגדולי ישראל מזרע אהרן הכהן כמה הם שמחים לעשות רצוני ראויים הם לכבוד גדול, וצוה להוציא חוץ שריו ועבדיו.

וכיון שראה הרשע כל הכבוד שעשו לו אמר לאנשיו הללו גדולי ישראל הם ונכנסו שמחין בדת שלי, וראוי לעשות להן כבוד מיד צוה והוציאו כל איש מעליו ולא נשתייר עמו אלא יהודה וחבריו.

ושלף יהודה את חרבו והסיר את ראשו והשליכו אותה תוך מחנה היונים וכשראו כן כי נפל מלכם ברחו ויצאו, ויצא יהודה וחבריו ורדפו אחריהם [ובזזו כל אשר לו, והרגו שריו ועבדיו, ודרסו היונים והרגו מהם תלי תלים] עד גמירא חוץ מעיקר המלכות.

וישראל שהיו בעיר היו ברתת וברעד בשביל אותם בחורי ישראל. ' יצאה בת קול ואמרה "נצחו טליא דאזלו למעבד קרבא באנטוכיא" [נצחו הצעירים שהלכו לעשות מלחמה באנטוכיא].

וחזרו אותו [אותן] בחורים וסגרו השערים ועשו תשובה ועסקו בתורה ובגמילות חסדים.

' המתח היה רב מאוד כי לא היו סיכויים סבירים שינצחו ורואים שזכו לנס, לבת קול יוצאת, בשביל שלא ידאגו.

גזירות מלכות יוון

גזירות מלכות יוון	כיצד התמודדו	כשנגאלו תיקנו כנגדן
שבת	מסרו נפשם ונחבאו והרגום ואז יצא יוחנן להלחם	
חודש		כשנצחו פרסמו חנו – כה' שיש בידם חשבון בצנעה.
מילה	הודיעו ע"י הדלקת נרות	
שלא יעסקו בתורה	עסקו בצנעה	
שלא יזכירו שמו של הקב"ה		תקנו הלל לשמי שמונת ימי חנוכה
תמיד של שחר		
שלא יכתבו כתובה לנשותיהם	הסתירו והיו מודיעים ע"י רחיים	
שכל בתולה תבעל להגמון תחילה	בתו של חשמונאי ואחיה הרגוהו	
ביטול הדלקת 7 נרות המנורה		נעשה נס מהפך שנשתייר בטוהרה 7 בני חשמונאי העבירו מן העולם
ביטול שמונת ימי חג הסוכות		שמונת ימי חנוכה
לכתוב על בריח הדלת אין לנו..	עקרו הדלתות	אפשר שנרות על פתחי הבתים
כתבו לכם על קרן השור	מכרו ושחטו שוריהם	
שלא יטבלו במקוה	נעשו להם מעיינות בבתיים	
פרצו 13 פרצות בהיכל [למרוד בה]		תיקנו כנגדן 13 השתחוואות [להוסיף כניעה לה']

פרק ד' יהודית

^א כיון ששמע אולפירנוס מלך יונים שהרגו ההגמון שלו ואנשיו, עמד וקבץ כל הגיסות שלו, ובא למלחמה על ירושלים. והיו ישראל בפחד ובאימה גדולה, וחזרו כלם בתשובה שלמה לפני המקום, והיו רודפים אחר גמילות חסדים, והיו עוסקים בתורה יומם ולילה והיה שם הגמון ושמו עכור ואמר ואמר למלך, אדוני המלך עכשיו ישראל זהירין וזריזין הן בתורה ובמצוות, ואין אתה יכול להם כלום. מיד כעס עליו המלך. וצוה עליו ואסרוהו ותלו אותו כשהוא חי כנגד שערי ירושלים ואמר [המלך מחר] כשתפול ירושלים בידי נהרוג ההגמון תחלה והיו ישראל שואלין אותו מעל החומה מפני מה עשה לך המלך כך, חזר ואמר להם מפני שלמדתי עליכם זכות.

^א החומר שלפנינו הוא ממדרשים ידועים העתקתי מספר על התשועות ועל המלחמות. שם יש מדרש ארוך על יהודית ע"ש. וכן מביא הוספות רבות מספר יוסיפון כגון חנה ושבעת בניה שיתכן שהיה עם אחשורוש. וסוף ימיו של אותו רשע ועוד.

והיתה בירושלים אשה אחת יפה עד מאד ושמה יהודית. וכיון שראתה את ישראל שהיו זהירין בתורה ובמצוות, מסרה נפשה לשמים, אמרה אלך אנכי אצל אותו ערל שמא יעשה לי המקום נס על ידי. עמדה וקשטה עצמה, והלכה אצל שומרי הפתח ואמרה פתחו לי ואצא, שמבטחת אני בהקב"ה שעל ידי יבוא תשועה על ישראל. אמרו לה אין את מתביישת מהקב"ה, אלא שמא נתת עיניך לאותו ערל וטמא. אמרה להם חס ושלום. אין אני מתכונת לשום דבר רע שבעולם אלא לשם שמים. פתחו לה השער ויצאה. וכיון שהגיע אצל מחנה היונים, התחילה מקלסת ואומרת יחי המלך יחי המלך. אמרו לה מה טיבך בכאן אמרה להם דברים יש לי לדבר אל המלך, לכו והודיעוהו. הלכו אצל המלך ואמרו לו, נערה יצאה מירושלים שאין כיפיה, והיא רוצה ליכנס אצלך ולדבר עמך. א"ל הביאו אותה לפני, הלכו אותה לפניו.²¹

אמר לה המלך מה טיבך. א"ל אדוני המלך אבי ואחי כהנים הם נביאים הם, ושמעתי שהיו מתנבאים ואומרים אין ירושלים נופלת אלא ביד המלך ששמו אילופירנוס, [והיה המלך מאמין לאותה יהודית] עכשיו באתי אליך כדי שתתן לי אמנה. ולכל ביתי ואבי ומשפחתי מיד ויתן לה אמנה.²²

ואמר לה אם רצונך שתנשאי לי לאשה ואתן לך עד חצי המלכות. וחזרה האשה ואמרה לו, מהיכן לי רשות להנשא אפי' לאחד מעבדיך כ"ש למלך.²³ אלא עכשיו היא בנדתה ולערב אני טובלת ואעשה רצון המלך.

²¹ מעשה יהודית.

המסירות נפש לצאת מירושלים וללכת למחנה האויב, נתאר לעצמנו: יהודית הצדקת יצאה מירושלים והתקדמה לכיוון האויב היה זה מאוד מרתיע חשבה אולי נחזור? לא עומדת לפנייה הצלת כלל ישראל!!! את מחשבותיה קטעה צוחה של חיל עמדו! אל תזונו אתם שבויים. ואומרות: אנו באות אל מחניכם, דבר חשוב לנו לומר למלך המיוחד והחכם השליט והנהדר. מי שיודע מבין שבמחנה צבאי באמצע מלחמה ארי אפשר להכנס למלך ישירות, צריך לקבל אישור של קצין מטה הביקורת, ושל מפקד החוליה ושל קצין החטיבה, וכל מיני שמות משמות שונים ושוערים שונים ומשונים, והם עלו מדרג לדרג כנראה הצמידו להם שמירה הדוקה. להיות בטוחים שלא יחבלו כלום, עד שמגיעים לדרג העליון ביותר, שם ניתן לומר מה שרוצים והממונה מחליט אם יקבע תור לראות את המלך ומתי. ולה נתן ה' חן שמיד העבירוה על פני כולם עד אליפורנוס בלי לחשוד מאומה.

²² נשים לב: היתה זו שעת שמד והקפידה גם כשדברה לפני המלך הרשע, הזכירה שם שמים שה' הוא מנהיג את העולם ואמרה שהכל תלוי בשמירת התורה והמצוות אלא אמרה שהיהודים יפלו בידיו, מפני שאינם שומרים את תורת ה'. והתנתה עמו שהיא תוכל לאכול רק כשר כלומר שנוהרה שלא להחניף לו ולומר איזה דבר כפירה, או נגד שמירת התורה, אלא אמרה שה' ימסרם בידו כי אינם שומרים את תורתו. וכנ"ל פרט זה היה שקר שהרי כל יציאתה היתה מפני שראתה שהיו יראים במצוות. {ולא כמו שתבע את עצמו רבי אמנון בעל 'ונתנה תוקף' ע"ז שדחה את המלך בלשון ספק בעניני אמונה.}

²³ במחנה המלחמה התכוננו לאירוע חשוב מאוד, המתח הנורא מהמלחמה התחלף בשמחה וצהלה לרגל האירוע שהמלך עומד להתחתן עם נביאה משכילה יהודיה אשר ניבאה שבקרוב ינצח, ולכן ערקה מירושלים. היתה בזה בשורה מיוחדת עבורו שהרי אליפורנוס ידע שיש לו יתרון בכח על החשמונאים, ואם דאג מהמלחמה היה זה מפני הרוחניות, וההבטחה כי לא יטוש ה' את עמו. והנה נביאה יהודיה זו אמרה שה' כועס על ישראל, והיא בטוחה שהוא ינצח במלחמה, והיא כל כך בטוחה בכך עד שנמלטה למחנה, לשמע דברים אלו שמח שמחה רבה ששוב אין לו ממה לדאוג, והשמחה העבירתו על דעתו עד שלא חשדו בה שזו חנופה.

אלא אם רצונך אדוני המלך צוה ויעבירו קול במחנה, שכל מי שרואה נשים הללו הולכות אצל המעין אל ידבר להם מטוב ועד רע. מיד צוה אותו רשע. והעביר קול במחנה כמו שאמרה לו.^{טו}

והוא מרוב שמחה עשה סעודה גדולה. וזמן כל גדוליו ושריו, ואכלו ושתו ונשתכרו. ונשתכר המלך יותר מכולם.^{טז} ונפלה עליו תרדמה ונפל כמת. וכשראו אותו שריו וגדוליו, אמרו זה לזה בוא ונעמוד ונצא מכאן, שכל זאת אינו עושה המלך אלא בשבילנו כדי שנצא מכאן ויפגים הנערה. מיד הלכו כל אחד ואחד לאהל, ונשתייר המלך והנערה ושפחתה לבדם.

וכיון שראתה כך שהיה ישן כמת^{יז} נטלה הסיף שלו וחתכה את ראשו ונטלה את ראשו ונתנה בשק ביד שפחתה^{יח} והלכו להן עד המעין, ולא היה רשות לאדם לדבר להן מטוב ועד רע שכך צוה המלך, ומהמעין הלכו לשערי ירושלים. אמרה להם פתחו לי השער ואכנס, שכבר עשה לנו הקב"ה נס, אמרו לה אין את

^{טו} יהודית התנתה שתוכל לאכול כשר ולכן תאכל ממה שהביאה. ושתוכל לצאת ולבא ללא בקורת, למרות שבמלחמה יש ביקורת על כל צעד ושעל, ואין פטור מביקורת ללא יוצא מן הכלל, מהשר הגדול עד הטכנאי הקטן ביותר, לה תינתן רשות להיות חפשיית מכל בדיקה. אילו המלך היה חכם או לפחות לא כל כך טיפש היה תופס שצריך לבדוק שאין כאן מלכודת אולם ה' עשה נס, וקבע מיד מועד לחתונה, וי"א כעבור שלושה ימים.

^{טז} בחתונה שתה יותר ממה ששתה כל ימי חייו כיצד נראית חתונה של גוי גיבור רשע? כל בקבוק יין בקושי נפתח וכבר התרוקן לגרונו הנחר שזה עידן ועידנים לא בא יין לקרבו ואולי כדרך שיכורים ניפץ את הבקבוקים הריקים על כל הנקרא בדרכו, וכך פותחת לו אותה יהודית צנועה כדי יין ובקושי יש לו זמן להמתין עד שהכד נפתח, וכבר רוקן אותו לגרונו, ולסיום מנפץ אותו לקול תרועת עבדיו השיכורים, הריקודים וההשתוללות הלכו וגברו, הוא לא שם לב שהוא אוכל גבינה ונהיה צמא ושותה ואוכל ושותה עד שכבר לא היה מסוגל לזוז מרוב יין, היא הרגישה בחילה ממעשיו של הרשע המפוטם אבל פיטמה אותו יותר ויותר, עד שנהיה ספוג היטב ביין ורווי כהוגן, הראש שלו החל להסתובב לכל הכיוונים הלך חזר, חזור הלך, ימין שמאל והראש נפל, רגע עוד חצי חבית, ונרדם שמח. הניחו את השיכור לישון באהל שלו, וסגרו את הבית. מזל טוב.

^{יז} כיצד נראה בית של מלך במחנה מלחמה? שהוא המקום בו יש את כל המפות והאבזורים החיוניים, אין ספק שבחוץ מפטרלים שומרים יומם ולילה. טבעות טבעות של שומרים עם נשק דרוך, מביטים לכל כיון וקשובים לכל רחש. באהל פנימה ניצבה לפני ה' יהודית הצדקת ושפכה את ליבה בתפילה לה'. מתכוננת להערים באומץ על כל החיילים, היא בדקה שאין אף שומר ששומר בפנים הבית, התקרבה אל החרב, שכנראה היתה תלויה עליו, חשבה פעם אחרונה על צעדה היא יודעת שיש סיכויים רבים שהוא יתעורר או ישמיע רעש ואלו הדקות האחרונות של חייה, וסופם של היהודים במצור. היא בטוחה ומזומנת לכך שאם יתפסוה יוציאו את נשמתה ביסורים הנוראים שקיימים עלי אדמות. ובטחה בה' בבת אחת כרתה את ראשו בלי שהתעורר. עטפה את ראשו כהוגן שלא יראה כל כתם. להסיר כל חשד הסתירה את פחדה.

^{יח} היציאה: בשקט ובחיוך שליו של כלה פתחה את דלת האהל. כנראה לעיניה ניצבו עשרים שומרי ראש גברתנים וגיבורים. ואמרה מזל טוב לכל העם היוני יחי המלך אליפורנוס לעד, יחי המלך הבלתי מנוצח. ועוברת על פניהם, לנגד עיניה ניצב לגיון נוסף של שומרים, וביניהם שר רב מעלה, אולי הוא ירגיש משהוא, אולי יש כלבי גישוש אולי הוא יתעקש לפתוח את תיקה? ואולי סתם חייל גנב יפר את ההוראה שלא לנגוע בה, הסכנה לא חלפה, שהרי אם יגלו במועד את שעשתה יתארגנו מהר למצוא מחליף רע מקודמו, ולא הרוויחו מאומה, וכך עברה את כל המחנה הכביר תוך שהיא מברכת את כולם. מקבלת מסרים למלך, מזמינה ביקורים לשבוע ימים. מאחלת לכולם שימצאו כלה נאמנה כמוה ושלכל הגוים יהיו רק שידוכים כאלו אם מישוהו ביקש להציץ בתיקה הזהירו אותו, שהיא תספר לאליפורנוס וזה יסיר את ראשך מעליו. [הם לא ידעו עד כמה שהוא קרוב אליהם] וכך עזבה את המחנה, ירדה לנהר, ומשם עלתה מיד לירושלים, בכדי שיספיקו לתכנן תקיפה כראוי.

מתביישת מהקב"ה, לא דיך שהלכת וקלקלת עם אותו רשע ערל וטמא, אלא את רוצה ליכנס בעלילה ולאבד אותנו ונשבעה להם והראתה להם הראש של מלך. ולא היו מאמינים לה עד שהראוהו הראש לעכיוור ההגמון של מלך, שהיה נגד שערי ירושלים בשביל שלמד זכות על ישראל ואמר להם אמת הוא שראשו הוא. מיד פתחו לה את השער ונכנסה, ושמחו ישראל שמחה גדולה, ונתנו שבח להקב"ה וכיון שעלה עמוד השחר, נתקבצו ישראל בבתי כנסיות ובבתי מדרשות והתפללו, ואח"כ יצאו עליהם ואמרו בקול גדול שמע ישראל וכו'.¹ וכששמעו מחנות יונים נבהלו ונודעו. ואמרו מה זה שמא למלחמה באים עלינו הלכו אצל המלך להודיעוהו.² ומצאו אותו הגוף מכוסה בלא ראש. באותה שעה רפו ידיהם ולא עצמו כח, והפכו לנוס איש לדרכו ורדפו ישראל אחריהם והרגו עד אין מספר. ומי שעשה לאבותינו נסים ונפלאות הוא יעשה עמנו נסים בעת הזאת במהרה אמן סלה.

פרק ה' מלחמה שלישית

ויען בגריס ויאמר אל אנטיוכוס המלך הן אתה שמת טעם לבטל מהם את השבת חדש ומילה נבל תבל אתה וכל העם אשר ברגליך אשר אם ילכו כל העמים וכל הלשונות לא יוכלו לעמד בפני ה', בני מתתיהו כ"ג מאריות גברו ומנשרים קלו.

ועתה המלך עצתי תיטב עליך ולא תלחם במתי מעט פן נהיה לבוז וקלון לעיני כל העמים ומלכי ארץ וכל לאומים, אם על המלך טוב יכתב ונשלוח ספרים בכל מדינות מלכותך ויבואו כל שרי עם ועם ולא ישאר מהם עד אחד. ויעש המלך כדבר בגריס ויבואו מכל מדינות המלך שרי עם ועם אלפים ורובבות חילות חלוצי צבא, וכאשר ראה בגריס כי כביר מצאה ידו וחיילים יגבר ורב מאד מחנהו אין חקר ואין מספר קם

¹ עם בוקר ניתן האות, והחלו בירושלים לתקוע בשופרות מלחמה, בדיוק ביום הזה למחרת החתונה. הגדולה, איזה צירוף מקרים לא מתאים, החיילים הסתכלו אל מפקדיהם ואלו חיפשו לראות את ראש מלכם נזקף בראש מחניהם ומחלק פקודות כמימים ימימה. תרגולים רבים נעשו, ובודאי נלקח גם בחשבון כל תרחיש, צפוי או לא. אכן לא היה צבא מאורגן כצבא יון איש איש על משמרתו מהמלך ועד קטן. חוץ ממחליף למלך שלא היו מממנים בכדי למנוע מרידה, הצבא כולו היה מורכב סביב המלך.

² היתה בעיה, המלך לא התעורר. דפקו על הדלת: יהודית, פתחי, העירי נא את מלכינו הרם, אליפורנוס חוש נא והתעורר, היום הקרב המכריע, והנה כבר ירושלים בידינו כנבואת יהודית. אכן צדקה היא בדבריה שהסוף קרוב. אולם המלך לא התעורר, ודפקו על החלונות ועל כל הפתחים והוא לא התעורר. אויה כנראה השתכר לו לגמרי, זו לא היתה הצגה כנראה השתכר באמת, יותר לא ניתן לו להרבות בשתיה במלחמה. ערכו התייעצות מהירה והחליטו להכנס להעירו פתחו את הבית והכל על מתכונתו, פסעו מחדר לחדר, עד חדר השינה שלו, משמע ישן הוא עדיין. הדלת נפרצה איזה פחד אם הוא ימצא שר באהלו הוא יחרוץ את עונשו מידית, נכנסו לחדרו, הנה הרגלים: ישנם, איזה גיבור !!! הידים אימתניות, איזה פחד !!! אך אויה הראש !! הראש לא נמצא, שמא נפל תחת המיטה? יהודית, יהודית המלכה הטובה, בואי מהר, מה אירע לך? היכן את ??? אוי אבוי היא גנבה לו את הראש, היא גם מלאה את כל גופו חבורות, מכף רגל ועד ראש אין בו מתום, היא רוצחת, בוגדת, היא אויבת, איך היא יצאה ללא שראינו, בחלחלה אדירה התפרסם במחנה שכל מי שחייו יקרים לו שיערוק ויברח, אולי יזכה להינצל. ובני ישראל באו לבית המקדש והודו לה'.

שנית ויבוא ירושלים ^כ ויצר עליה הוא החל לחרף מערכות אלקים חיים ומלך עולם, ובקע החומה וינתק וישבר במקדש י"ג פרצות, ויחשוב בלבו לאמור הפעם הזאת לא יוכלו לי כי רב חילי וכי כביר מצאה ידי.

א"ר יצחק בר נחמני אלה וס' רבוא גיסות באו עם בגריס הרשע ואמר לישראל שוטים אתם שתעשו מלחמה עם חיילים שאין להם שעור,

אם תאמרו אלקיכם יביא מבול כבר נשבע שלא יביא מבול לעולם, ואם גבריאלי יעמוד בנו לשרף אותנו כמה שנעשה לסנחריב הרי אנו סכים עצמנו בדם חזיר ובש"ז של סוסים ולא יגעו בנו.

נשאו ישראל עיניהם למרום ויאמרו לא לנו ה' לא לנו כי לשמך תן כבוד שלא יתבזה בגויים ח"ו עכשיו יאמרו אין לאלוקיכם עצה אחרת ובך כתיב גדול העצה ורב העלילה. אמר הקב"ה חייכם מחשבותי גדולה משלכם, כי לא יטש ה' עמו ונחלתו לא יעזוב.

א"ר יצחק ששים רבוא אלה גיסות הווי וכל אחד מהם היה לו אלה איש תחתיו ^כ שבאו עם גליסקס הרשע להלחם עם בית חשמונאי והיה אומר אותו הרשע מה לנו לירא? הם שנים עשר כנגד חיל גדול! שמא תאמר אלקיהם יוציא כוכבים ממסילות ויעשה מלחמה עמנו ושוודדים ואתנו כדרך שעשה הם סיסרא, הרינו סכין עצמנו בדם חזיר ובש"ז של סוס שאין נוגעים אותנו.

ואם תאמרו יביא מבול, כבר נשבע בשמו הגדול שלא יביא מבול לעולם.

אם תאמרו ישלח נחשים ועקרבים ודובים כדרך שעשה בכותיים, הרי אנו רוכבים על פילים שאין חיות נוגעות בהם.

והיו ישראל עומדים בתפלה ואמרו רבש"ע גלוי וידוע לפניך שלא עמדנו להלחם כנגדם אלא בעבור שמך הגדול שלא יתבזה בגויים, ואם אינך עושה נס על ידינו יאמרו אין לו עצה, וכתוב בך גדול העצה ורב העלילה.

באותה שעה היו ישראל מצפים להרי מזרח אולי יבוא להם גויים פרסיים לעזרם, ואז חרה לו למתתיהו כ"ג וא"ל לחשמונאי ולא כתיב ארור הגבר אשר שם בשר זרועו ומן ה' יסור לבו וברוך הגבר אשר יבטח

^כ בגריס בא אחוזו בטירוף נקם, כחית טרף המסוכנת ביותר. הוא גם היה ממולח יותר וידע היטב את אשר רוצה לעשות. להודיע קבל עולם ומלואו אם יוון מושלים על כל העולם אז כל העולם עומד נגד החשמונאים. לומר לקבוצת החשמונאים מה אתם חושבים שבאמת תהפכו את כל העולם? עשיתם מרד, חשבתם שאנטיוכוס הוא צחוק, כעת בא סופכם, להתיוון או למות. ה' במלחמה כזו במים לא יתערב כמו שהבטיח במבול. מה עוד יש, אש? אנחנו חסיני אש. ואם יביא עלינו חיות זה רק יהיה מזון לפילים האבירים שלנו שאין כמותם בכל העולם.

^כ שש מאות ואחד מליון חיילים נגד שנים עשר זה הפשט רבים ביד מעטים. למעלה מארבעים מליון [40,000,000] נגד כל חשמונאי.

בה' וגו' ^כ א"ל יפה אמרת אני וז' בני ואתה וג' בניך הם י"ב כנגד י"ב שבטי קה' עדות לישראל ^כ **מובטח**
אני בהקב"ה שיעשו לנו נסים ונפלאות, ויצומו, וילבשו שק ואפר, לבקש רחמים מלפני אלקי השמים -
 עזרם ומגנם של ישראל.

וככלות להתפלל קמו מכרוע על ברכם לפני ה' עצמו עשתונותם מנשרים קלו מאריות גברו וילחמו בעמים
 ויהרגו בהם הרג רב.

מיד נתגלגלו רחמיו של הקב"ה ואמר שתקו בני, התיצבו וראו נקמת ה' אשר יעשה בגויים, והביא כל
 השרים (שרי מעלה) של שבעים אומות ואמר להם כל אחד מכם יהרוג את שלו מן החיל של אותו רשע
 ואם ינוס אחד מהם הרי נפשו תחת נפשו, שנאמר ביום ההוא יפקד ה' על צבא מרום במרום וגו'. מיד ירדו
 לארץ וכל יוני שהיה חץ על קשתו לזרק בישראל היה המלאך מחזירו ונועץ בלבו, שנאמר קשת גבורים
 חתים וגם חרבם תבוא בלבם. **והיו בני חשמונאי רואין זה את זה** ^כ ואמרו ה' ילחם לכם ואתם
 כו

א"ר יצחק בר נחמני באותה שעה תפס הקב"ה ע' שרים של מעלה משרי אומות העולם ורצע אותם במרצע
 של אש ואמר הרגו איש את קרובו ואם ימלט אחד מהם נפשכם תחת נפשו.
 וכשהיו היונים מורים חצים וחרבות באו המלאכים ונעצו אותם בלבם של היונים, הוי חרבם תבוא בלבם
 וקשתותם תשברנה. והיו בני חשמונאי רואים הנסים ואמרו ה' ילחם לנו. ^כ

^כ ישראל ציפו לישועת ה' שיבא איזה חיל לעזרם, בכדי לאזן ולו במעט את הפערים שלא יהיו עשרות
 מליונים נגד כל אחד, והיה להם סיבה טבעית לצפות לעזרה מהמדינות המתנגדות לכיבוש, חרה לו הדבר
 למתתיהו : זה ארור ! זו כפירה ! הרי לה' הישועה !!!
 שואלים מדוע הנס של חנוכה הונצח על נס השמן ולא על נסי המלחמה הנוראים. והתירוץ שבמלחמה
 אמנם היו ניסים גלויים, אולם אחר כמה דורות יוכלו להתווכח על כך, [ואולי אפילו לפתוח קבוצת
 בריונים נבובי דעת שתקרא על שם המכבים הקדושים] אולם על נס השמן לא ניתן להתווכח שהוא נס
 גלוי היפך הטבע.

^כ וצ"ע היכן היו עוד מאתיים חסידים מהמלחמה הראשונה, ויתכן שבלחמה זו נרתעו לגשת בעצמם
 להלחם, ובדוק ביוסיפון.

^כ פירוש הם ראו את המלאכים שבאים לעוזרם [יש שפירש נוסעים לפנייהם בסוסי אש].

^כ **הניסים גרמו לחיזוק האמונה וזה גרם לחיזוק העבודה**

בנוסף על הניסים יש לבאר כפי שאכן נראה מהנוסח שכל המגמה היתה הכנה לשלב הגמר : **ואחר כך באו**
בניך וכו'. והביאור שכל עוד שסמכו ישראל על משהו גשמי בעולם, הדלקת הנרות תהיה בהתלהבות
 אבל זה לא הכל ישנם עוד דברים בעולם, אולם כאשר עברו את האותות ומופתים של המלחמה, כאשר
 נוכחו שאין עוד מלבדו, כשראו בעיניהם כיצד כל חיילות העולם התמוגגו מול שיערי ירושלים, וכל שאר
 נסי המלחמות. אחר כן כשנוכחו שאין טבע בעולם הגיעו למסקנה שאוי לו לנשען על טבע העולם כי כל
 מה שיש בעולם הוא רק עבודת המקום ית"ש. אז באו לדביר ביתך ועבדו את השי"ת במסירות נפש בלי
 לצפות לשום דבר אחר. ותקנו מה שנתרשלו בעבודה. [עיין בב"ח הובאו דבריו להלן במאמרים]
 [הגר"י ניימן מביא בשיחותיו על חנוכה קשים מזונותיו של אדם כקריעת ים סוף. באופן זה אדם לפעמים
 יכול להרגיש שמזונו מוכן לו ואינו נס, לכן אומר שהכל ניסים ואפילו הטבע הפשוט שהוא מזונותיו של
 אדם הוא נס כקריעת ים סוף.]

^כ **מסרת גיבורים ביד חלשים ורבים ביד מעטים.** ש. כיצד באמת החלשים והמעטים ניצחו את הגיבורים
 הרבים ? ת. מסרת ! ה' מסר אותם במתנה ! בנס - "מסרת" !

וכמו שמשה רבנו שאל מי יכול להקים את המשכן אמר הקב"ה תעשה כאילו שאתה מקימו ויקום מאליו.

וכל מלך ומלך מהמלכים שנהרגו היו באים המלאכים ומבזבזים ממנו והטילו לבתיהם של ישראל שהם לא היו יכולים לטל את השלל מפני החללים, ואת חילותיהם מהם **שרפו בני ישראל** ומהם דקרו **בחרב** ומהם תלו על העץ ובגרים הרשע **שרפו בני ישראל באש**.

ואז אנטיוכוס המלך כאשר שמע אשר נהרג בגרים וכל שרי החיל אשר עמו וינס במדינת הים והיו כל מוצאיו אותו אל המקום אשר בא שמה מורדים בו וקוראים אותו הבורח.^{כח}

תניא שלש שנים לא היה אדם יכול לעבור שם מפני ריחם, ושבע שנים זרעו ישראל שדותיהם וכרמיהם בלא זבל מדם שלהם, **ועשרים ושלש שנים הסיקו ישראל מרמחיהם וקשתם**, ועליהם אמר הכתוב שם רשעים ירקב, ועל בית חשמונאי וכיוצא בהם זכר צדיק לברכה.

ואח"כ באו בני החשמונאים למקדש ויבנו השברים הנשברים ויסגרו הפרצות ויטהרו העזרה מההרוגים והטומאות,^{כט} ויבקשו שמן זית זך להדליק את המנורה ולא מצאו כי אם צלוחית אחת אשר היתה חתומה בטבעת הכ"ג וידעו כי טהור הוא

והיה בה כשעור הדלקת יום אחד, ואלקי השמים אשר שכן שמו שם הניח ברכה בו והיו מוצאים כל לילה ולילה אחר עריכת הנרות האסוך מלאה שמן והעלו הנרות ממנה שמונת ימים,

ועל הצלתם ועל נס האסוך ההוא קבלו וקימו היהודים עליהם ועל זרעם להיות עושים שמונת ימי **חנוכה בהלל ובהודאה בכל שנה ושנה וזכרם לא יסוף מזרעם**.

ברוך הרב את ריבנו והנוקם את נקמתנו והמשלם גמול לכל איבי נפשנו,^ל **ברוך הקל המושיע**.

חנה ושבעת בניה

בזמן חנוכה שמסרו נפש זה הזמן ללמוד את זה ולהכניס בקרבנו רצון מתי יבא לידי דבר זה ואקימנו.

פעם אחת תפסו היונים אשה ושמה חנה, ולה שבעה בנים.

הביאו אותה ואת בניה לפני המלך אנטיוכוס הרשע.

הביאו את הבכור לפני המלך אמר לו המלך השתחוה לצלם! אמר להם: כתוב בתורה: "לא יהיה לך אלהים אחרים על פני!" - לא אשתחוה!

צוה המלך להרגו, הוציאוהו והרגוהו.

^{כח} ביוסיפון מאריך מאוד לתאר את סופו המר של אנטיוכוס הרשע שנשחף בשרו מעליו, ויצא ממנו ריח רע, עד שברחו ממנו עבדיו ועזבוהו, ונפל מעל העגלה ומת.

^{כט} כוחם של עם ישראל הוא העבודה והמצוות! וכמו שאמר המומר יש להם מצווה אחת שמעמידה אותם, וזה הקרבנות, וזה הדלקת הנר שכל זמן שהם קיימים תמיד הם עומדים, וכן קיום המצוות וכמו שיהודית אמרה לאליפורנוס. וכשניצחו והשיבו את העבודה זה היה הנצחון.

[משל למה הדבר דומה, להבדיל לסיפור של המכשפות שהרג רבי שמעון בן שטח, שידעו שכוחם הוא שעומדים על האדמה ועושים כישוף, וברגע שניתקו מן הארץ אבד כוחם]
^ל ש. על מה מתפללים אנו בחנוכה?

ת. אנו שמחים בחנוכה בית המקדש אולם היום שוב חרב בית המקדש ואנו מתפללים שיהיה בזמנינו חנוכה, שזוכה שה' ישיב לנו את העבודה!!

הביאו את הבן השני לפני המלך. אמר לו המלך: השתחוה לצלם! אמר להם: כתוב בתורה: "אנכי ה' אלקיך!" - לא אשתחוה!

צוה המלך להרגו, הוציאוהו והרגוהו.

הביאו את הבן השלישי לפני המלך. אמר לו המלך: השתחוה לצלם! אמר להם: כתוב בתורה: "לא תשתחוה לאל אחר!" - לא אשתחוה!

צוה המלך להרגו, הוציאוהו והרגוהו.

הביאו את הבן הרביעי לפני המלך. אמר לו המלך: השתחוה לצלם! אמר להם: כתוב בתורה: "לא תעשה לך פסל וכל תמונה!" - לא אשתחוה!

צוה המלך להרגו, הוציאוהו והרגוהו.

הביאו את הבן החמישי לפני המלך. אמר לו המלך: השתחוה לצלם! אמר להם: כתוב בתורה: "שמע ישראל ה' אלוהינו ה' אחד!" - לא אשתחוה!

צוה המלך להרגו, הוציאוהו והרגוהו.

הביאו את הבן השישי לפני המלך. אמר לו המלך: השתחוה לצלם! אמר להם: כתוב בתורה: "וידעת היום והשבות אל לבבך כי ה' הוא האלוהים בשמים ממעל ועל הארץ מתחת אין עוד." - לא אשתחוה!

צוה המלך להרגו, הוציאוהו והרגוהו.

נשאר רק הבן השביעי, הקטן מכולם. הביאוהו לפני המלך.

אמר לו המלך: בני, השתחוה לצלם. אמר לו: חס ושלום! כתוב בתורה: "ה' ימלך לעולם ועד!"

אמר לו המלך: ראה, אחיך הרוגים לפניך. הריני משליך את טבעתי לארץ לפני הצלם. שחה והגבה אותה, כדי שיאמרו הבריות: שמע לקול המלך!

אמר לו הנער: לא! אינני רוצה שיטעו לחשב חלילה, כי השתחוותי לצלם. מיד צוה המלך להרגו.

ראתה חנה כי כל בניה נהרגו, נפלה על בנה הקטן ואמרה: בני, לך אצל אברהם אבינו ואמור לו: כך אמרה אמי: אתה עקדת מזבח אחד, ואני עקדתי שבעה מזבחות.

עלתה חנה לגג, נפלה ומתה.

יצאה בת קול ואמרה: "אם הבנים שמחה".

כמו אצל אאע"ה שהציץ עליו בעל הבירה ואמר אני הוא בעל הבירה, כך אצלנו חנוכה מציץ מימי השגרה ומכריז ומודיע שהקב"ה בעל הבית בעולם.

ולפי"ז קיבלנו תשובה למה צריך שמונה ימים: כי צריך שבע ימים כנגד הנס ועוד יום אחד להודות על כל הטבע הרגיל בעולם שגם הוא נס ולפרסם את הנס שגם הוא שייך להקב"ה.

על הפסוק וילכו בתוך הים - ביבשה מבאר הנועם אלימלך שלמדו שגם ביבשה אפשר להרגיש שהולכים בקריעת ים סוף.

יהודים יוצאים מחנוכה אנשים אחרים ממה שנכנסו לחנוכה, לא חוזרים לשגרת החיים וההשתדלות בעולם, כי העולם הפשוט לא קיים כלל "כולם ניסים".

יד. להודות על ההשגחה הפרטית שיש לישראל שמובטחים שלא יחסר למחר.

בני ישראל אכן ביום הראשון שפכו את כל השמן ולא נזקקו לנס, וקשה מדוע אכן לא חילקו את השמן לפי ימים כיון שלא היה להם שמן נוסף? אלא החשמונאים היו צדיקים וכיון שאמרה התורה להעלות נר תמיד שמו בטחונם בה' ולא דאגו דאגת מחר!!! והוא הנס שמקיים את ישראל בכל הדורות שעושים באמונה ואינם מהרהרים. וזכר לאמונה הגדולה הזו שיש בעם ישראל אנו מדליקים נר נוסף להודות על זאת שאנו מובטחים שה' משגיח על כל אחד מישראל. [מובא בספר התודעה]

טו. כנגד שמונת ימי חג הסוכות

ישנו קשר בין ימי החנוכה לחג הסוכות:

במדרש כתוב ועמד הקב"ה וקבע להם שמונה ימי חנוכה שלא היה מועד עד עכשיו אמר הקב"ה אתם חשבתם לעקור... ושמונה ימי החג [שבסוכות יש הלל והודאה לה'] הנני מביא עליכם שמונה ימים... אתם אמרתם שכל מי שיזכיר את שמי ידקר בחרב - אני קובע הלל לשמי שמונה ימי חנוכה ועליהם אמר דוד למנצח על השמינית. [כנגד כל פרצה של היונים - תיקנו ישראל השתחואה. כנגד איסור להזכיר שם שמים - תיקנו הלל והודאה. וכנגד הנסיון לעקור את ימי הסוכות - תיקנו שמונה ימי חנוכה.] הרוקח אומר שמסיבה זו נסמכו בתורה פרשת אמור חג הסוכות והדלקת המנורה.

טז. כנגד החג הארוך ביותר

אחרים מתרצים בפשטות חז"ל קבעו חג ארוך כנגד החג הכי ארוך שישנו.

יז. כנגד מצות מילה

שבע ימים הם כנגד שבעה ימי שבת שרצו לבטל והשמיני כנגד מילה שגם רצו לבטלה ולכן מדליקים שמונה ימים. [שלטי הגיבורים בשם בעל העיתים]

יח. חלקו את הפתילות לשמינית מהרגיל.

קשה מדוע רק בחנוכה מצאנו מהדרין ומהדרין מן המהדרין?

תירוצים על קושית הבית יוסף

הבית יוסף מקשה מדוע תקנו חכמים שמונה ימים לחנוכה, והלא נס פך השמן לא היה כי אם שבעה ימים בלבד, שהרי היה שמן ליום אחד בלי נס? [וכן הקשה בתוס' הרא"ש ובמאירי שבת כא:] ומתרץ שלושה תירוצים:

א. שמונה חלקים

השמן שבפך חולק מלכתחילה לשמונה חלקים שווים, כדי שיוכלו להדליק את המנורה לזמן קצר בכל ערב, ונעשה נס שמאותה כמות שמן מועטה דלקה המנורה כל הלילה, וכך היה בכל שמונת הימים. [ב"י]

ב. הפך נשאר מלא

אחר שמלאו שמן במנורה כשיעור, נשאר הפך מלא שמן שבתחילה, וראו את הנס כבר ביום הראשון. [ב"י]

ג. הנרות נותרו כל יום מלאים

ביום הראשון הוריקו את כל השמן שבפך למנורה, ונרותיה דלקו כל הלילה, ולבוקר היו נרות המנורה מלאים שמן וראו את הנס כבר ביום הראשון. [ב"י]

ד. מציאת הפך

מציאת פך שמן מוצנע שנשמר בטהרה, נחשבת לנס בפני עצמו, וזכר לנס קבעו להדליק נר ביום הראשון. [ספר האשכול]

ה. זכר לחנוכת המשכן

היום הראשון הוא זכר לחנוכת המשכן שסיימו את בנייתו בכה' בכסלו [ב"ח]

ו. זכר לחנוכת בית חשמונאי

היום הראשון הוא זכר לחנוכת בית חשמונאי, שהיוונים ביטלו את עבודת בית המקדש, ובכה' בכסלו חזרה העבודה. [כגון הדלקת המנורה שהתבטלה 35 שנה] ושבעת הימים הם זכר לנס פך השמן. [שלטי הגיבורים וכן בב"ח]

ז. נס הנצחון

ביום הראשון מדליקים אנו נר חנוכה לזכר נס הנצחון במלחמה, ושאר שבעת הימים לזכר נס השמן. [פרי חדש]

ח. בכדי שהברכה תחול

בספר הזוהר נאמר, שאין הקב"ה עושה נס אלא על דבר שקיים כבר בעולם, שאין הברכה שורה על כלי ריק. [כמו בכד של השונמית שאלישע שאל אותה מה יש לך בבית] נמצא לפי זה שבליילה הראשון לא כלה כל השמן, אלא נשתייר ממנו מעט בכדי שיהיה לברכה על מה לחול, הרי שגם בלילה הראשון היה נס. [טורי זהב סימן תר"ע ס"ק א']

{ומבאר החת"ס את הפסוק נתת ליראיך **נס להתנוסס** [תהילים ס'] להשאיר פך אחד כדי להתנוסס ניסים הרבה של שבעת הימים.}

ט. ההתאמצות ביום הראשון היא הסיבה שזכו להיות ראויים לנס

לזכות לנס צריך זכות ביום הראשון התאמצו להדליק ובזכות המסירות נפש למצות הדלקת הנר ביום הראשון זכו לנס כל שבעת הימים. לכן מדליקים אנו גם כנגד היום הראשון שע"י שהתאמצו להדליק מיד ביום הראשון וטרחו מאוד לחפש שמן עד שמצאו, זכו אחר כך לנס משמים.

[מסופר על אחד הצדיקים האמיתיים בדור הקודם שפעם אחת לא נראתה הלבנה לקדש עד אמצע החודש, ונעשה לו נס ונתפזרו העננים ויכל לקדש, והסבירו שלא כל אדם זוכה לזה, אלא הוא שכשהיה באפשרותו שכר מטוס ועלה על העננים וקידש את הלבנה, אדם שזה כל כך חשוב לו זוכה גם שיעזרוהו משמים.]

י. נס באיכות ולא בכמות.

רבי חיים מבריסק הקשה אפילו שהיה נס האם מותר להדליק נרות המנורה משמן של נס? הרי זה לא שמן מזית ואם כן זה פסול להדלקה? וכמו שכתב הרד"ק שהשמן של אלישע היה פטור ממעשרות. ואומר שחייבים לתרץ שאכן השמן לא התרבה, אלא שנתעצם כח השמן שדלק בלי להגמר, [נס באיכות השמן ולא בכמות.] ואם כן כבר ביום הראשון היה נס.

יא. כדי שתהיה המנורה שונה מבית המקדש - עם שמונה קנים.

בשו"ת שואל ומשיב מתרץ בשולחן ערוך יורה דעה (סימן קמ"א סעיף ח') נפסק: "לא יעשה... מנורה תבנית מנורה (שהיתה במקדש) אבל עושה של חמשה קנים או של שמונה אבל שבעה לא יעשה, אפילו משאר מיני מתכות, ואפילו בלא גביעים וכפתורים ופרחים, ואפילו אינה גבוהה שמונה עשר טפחים". [מקור האיסור הוא מהפסוק [ויקרא י"ט,ל'] "ומקדשי תיראו"]. מעתה אם היינו קובעים את חג החנוכה שבעה ימים כימי הנס, היו האנשים נכשלים ועושים מנורה בת שבעה קנים, לכך הוסיפו חכמים וצרפו יום נוסף לימי החנוכה ותקנו להדליק נרות שמונה ימים.

יב. כנגד שמונה ניסים ונפלאות :

1. רבת את ריבם. 2. דנת את דינם. 3. נקמת את נקמתם. 4. מסרת גיבורים ביד חלשים. 5. ורבים ביד מעטים. 6. וטמאים ביד טהורים. 7. ורשעים ביד צדיקים. 8. וזדים ביד עוסקי תורתך.

רבת את ריבם.	דנת את דינם	נקמת את נקמתם	מסרת גיבורים ביד חלשים.	ורבים ביד מעטים.	וטמאים ביד טהורים.	ורשעים ביד צדיקים	וזדים ביד עוסקי תורתך
8 ניסים							

יג. היום השמיני הוא להודאה על הטבע שהוא גם נס!

תשובה ידועה יש [החת"ס רבי לייב חסמן, רבי משה פיינשטיין ועוד] על פי דברי הרמב"ן בסוף פרשת בא שאומר : מן הניסים הגלויים אדם מודה בניסים הנסתרים שאין לאדם חלק בתורת משה עד שיאמין שכל דברינו ומקרינו כולם ניסים הם ... וזהו עיקר התורה.

עוד קשה שיש דין שהרוצה להדר במצוה יוסיף עליה עד שליש, ואילו בנר חנוכה אנו מהדרין להדליק ברות רבים שזה יותר משליש?

ותירץ הבית הלוי שהנס היה שפתילות דקות האירו כעבות וממילא הנס היה גם ביום הראשון. ואלו דבריו: עיקר הנס היה רק משום הידור מצווה ולא משום עיקר המצוה שהרי היה בפך להדליק לילה אחת והרי היו יכולים לעשות פתילות דקות ביותר שתהיה הפתילה חלק שמינית ממה שהיה רגיל להיות בכל יום, והיה מספיק לשמונה ימים והיה מקיים את עיקר המצוה, שהרי אין שיעור לרוחב הפתילות, וכל הנס היה רק משום הידור מצווה שהנס היה שאפילו שביום הראשון עשו פתילה דקה היו הנרות יפים כמו שהיו מקודם ועל כן תיקנו חכמים במצוה זו הידורים יותר מבכל מצווה.

יט. הנס היה שצלוּחית זו היתה עם שמן זית זך

קשה מדוע היה חתום הכהן גדול על הצלוּחית וכי הוא חתם על כל צלוּחית? ומתרצים שהחשמונאים מצאו שמן שהכין הכהן גדול לחביתי כהן גדול שהיה עליו להביא בכל יום ולכן חתם. והנה לחביתי כהן גדול כלל לא היה צריך שמן זית זך, אולם הוא הידר לקחת שמן זית זך, נמצא שכל נס השמן היה תוצאה מהידור ולכן כל כך מהדרין במצוה. ולפי זה מתרצים שהיום הראשון עצמו היה נס שהכהן גדול הידר והכין צלוּחית עם שמן זית זך.

ולמדים אנו מכאן שכל החנוכה נעשה על הידור במצוות וצריך להדר בחנוכה בכל המצוות

כ. השמן נעשה צלול

יש אומרים שהצלוּחית היתה למשיחת כהנים גדולים והיו מעורבים בה שאר הסממנים, ונעשה נס שנעלמו שאר הסממנים ונעשה השמן זך.

תירוצים בפשיטות:

כא. אפילו יום אחד

הר"י פיק והנצי"ב מוולוז'ין נחלקו בגירסת השאלות האם גורסים ולא היה בה להדליק אלא יום אחד או אפילו יום אחד, ולגירסת אפילו נופלת השאלה מאליה.

כב. שמונה ימים פינו את ההיכל

החשמונאים פינו את ההיכל וטיהרו את המקדש במשך שמונה ימים עד כ"ה בכסלו ולזכר זה עשו שמונה ימים.

שכתוב במגילת תענית [פרק ט'] ומה ראו לעשות חנוכה זו שמונה ימים והלא חנוכה שעשה משה [חנוכה המשכן] לא עשה אלא שבעה ימים?

אלא בימי מלכות יוון נכנסו בית חשמונאי להיכל ובנו את המזבח, וסידוהו בסיד ותיקנו בו כלי שרת, והיו מתעסקין בו שמונה ימים, אמור מעתה שחנוכה שאנו עושים לא על חנוכה המנורה בלבד, אלא יש בה גם חנוכה המזבח וחנוכה כלי שרת חדשים שבית חשמונאי גנזו אבני המזבח ששיקצו היוונים לעבודה זרה ובנאו מזבח חדש ועשו כלי שרת חדשים וחנוכה.

[וכן במשנה מסכת מדות [א. ו.] בזכר שגנזו את אבני המזבח לשכה מזרחית צפונית בה גנזו בני חשמונאי את אבני המזבח ששקצו מלכי יון. וברע"ב מפרש שהקטירו עליו לעבודה זרה.]

אולם בגמ' נזכר שעשו שמונה ימים על נס דליקת המנורה ולא על שטיהרו את בית המקדש שמונה ימים.

כג. כנגד משך ימי בעירת שמן הפך

הפך שבו נעשה הנס דלק 8 ימים וכנגד זה אנו מדליקין 8 ימים. [אע"פ שלא כל הימים היה בנס.]

שלושה חידושים למרן בעל החתם סופר

כד. שיסתדר עם חשבון התאריך בחודש

החתם סופר מתרץ שבשנה של הנס היה כסלו חסר נמצא שהיום האחרון של חנוכה היה ב' טבת, ורצו שכל שנה ושנה סוף חנוכה יהיה גם בתאריך זה [כדכתיב בחג המצות עד יום האחד ועשרים לחודש בערב] והיות ויש שנים שכסלו מלא לא רצו לתקן פעמים 7 ופעמים 8 והוצרכו לתקן 8 ימים כל השנים. ואומר זה בלענ"ד נכון יותר מכל מה שנאמר בזה.

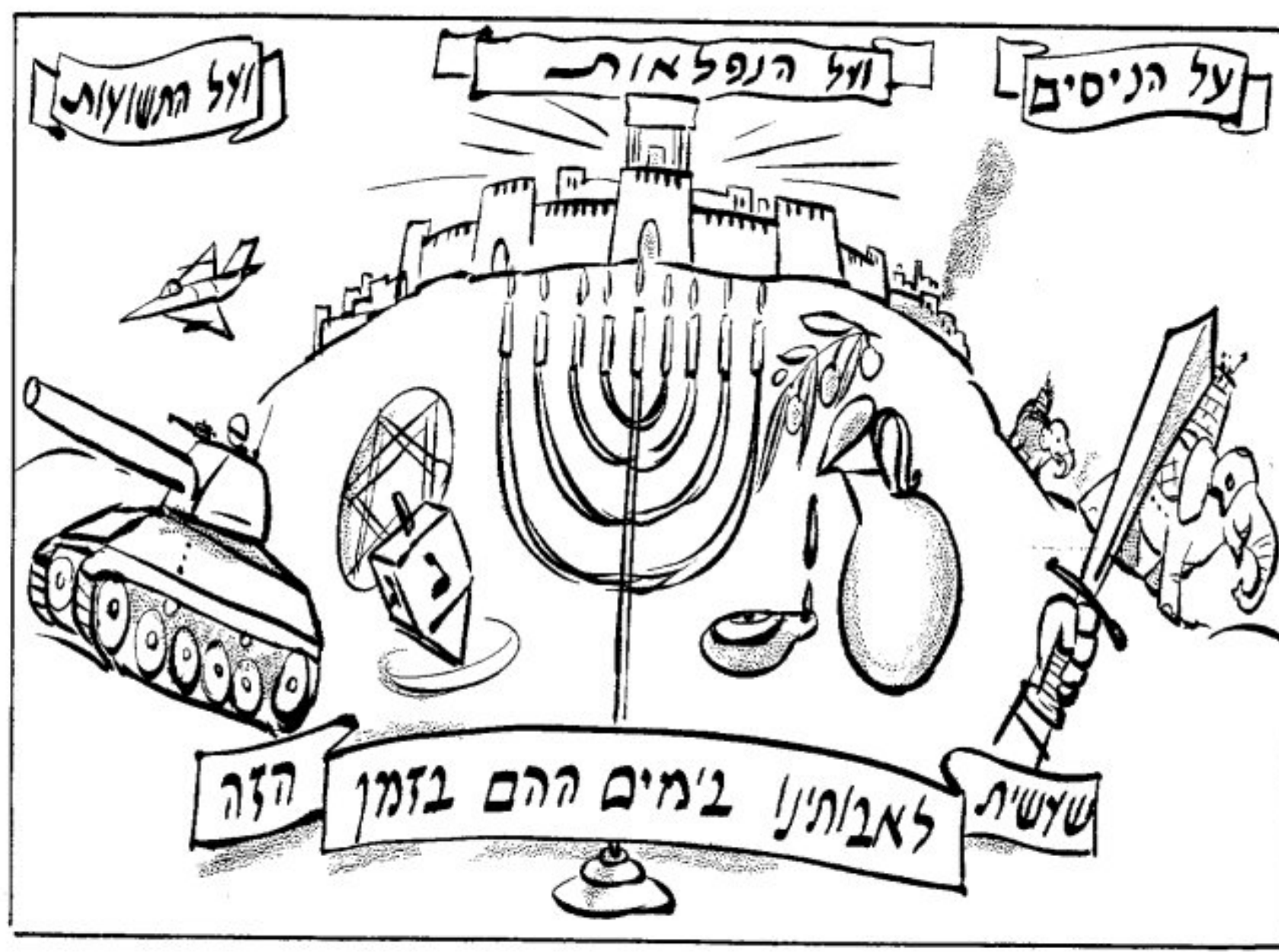
כה. הנרות בבית המקדש לא כבו

עוד מחדש החתם סופר שהנרות דלקו שמונת ימים ברציפות גם בימים, וא"כ היה צריך נס גם ביום הראשון. [ועיין בזית רענן על הילקוט פרשת בהעלותך, ושפת אמת מס' שבת]

כו. והדליקו נרות בחצרות קדש.

עוד מחדש החתם סופר שערך שמונת ימים לפנות את העזרה מכל הגילולים, ובינתיים אומר שהדליקו בחצר המשכן ולא בעזרה והרי במקום ששולטת רוח השמן נגמר יותר מהר ולכן הוצרכו לנס גם ביום הראשון.

ולפי זה מובן שכתוב בעל הניסים והדליקו נרות בחצרות קדש. ועי"ז זכו גם שיתפרסם הנס, שהרי בעזרה רק הכהנים יכלו להכנס.

ובעבודת בית המקדש נשמח כולנו

בית חדש סו"ס תר"ע [הועתק כלשונו בתוספת כותרות]

- א. החטא : בחנוכה עיקר הגזירה היתה על שנתרשלו בעבודה,
- ב. הגזירה : ועל כן היתה הגזירה לבטל מהם העבודה. [כדתניא...]
- ג. התשובה : וכשחזרו בתשובה למסור נפשם על העבודה
- ד. אנשי המלחמה : הושיעם ה' על ידי כהנים עובדי העבודה בבית ה'
- ה. הנס : ע"כ נעשה הנס גם כן בנרות תחת אשר הערו נפשם למות על קיום העבודה.
- ו. הזכרון לדורות : ולפיכך לא קבעום אלא להלל ולהודות שהיא העבודה שבלב.

ביאור דבריו : ישנם כמה קושיות והב"ח מתרצם אחת לאחת : ראשית, מפני מה נתחייבו ישראל שבאותו הדור גלות יון במה חטא חטאו ? שנית אם היה חטא במה שבו עליו בתשובה ? שלישית מדוע נזכר הנס דוקא ע"י נרות הרי היו ניסים גדולים נוספים ? רביעית שואל מדוע חנוכה נתקן להודות ולהלל ולא כמו פורים למשתה ושמחה ? [המשנה ברורה מביא שאלה זו]

והתשובה שישנו כלל שדבר שמזלזלים בו מפסידים אותו, דבר זה מצאנו בגשמיות שנאמר והמלך דוד זקן ויכסוהו בבגדים ולא יחם לו, מפני שקרע ממעילו של שאול להראותו שיכל להרגו, ובכל זאת נתבע על זלזול בבגדים עד שלא חממהו, וגם ברוחניות המתרשל בתורה מעטים הסיכויים שיזכה להיות ת"ח [המאור שבתורה]

בחנוכה החטא היה שנתרשלו בעבודה ! לכן ניטלה מהם העבודה, והתיקון היה דוקא למסור נפשם למות על העבודה, ולכן נעשה דוקא על ידי הכהנים עובדי העבודה מה שלא מצאנו כן בשאר המלחמות. והיות והנושא היה העבודה, ה' הראה נס דוקא בהדלקת הנרות שהיא עבודה. ונקבעו הימים להלל ולהודות שהיא העבודה בזמנינו. תקנת להודות ולהלל אינה בעיקר להודאה וכמו בפורים, אלא עיקרה חיזוק וחיידוש העבודה, ומזה יוצא גם הודאה אולם יסוד הימים הוא חיזוק העבודה ע"י הודאה על הניסים.

עבודה

הרמב"ם אומר מצות נר חנוכה חביבה היא עד מאוד להוסיף בשבת הקל ובהודאה לו. ועוד חידש שם שיש דין של ימי שמחה בחנוכה, לקיים את חנוכה ללא חביבות זו מצווה פשוטה מאוד, להדליק נר ניתן להדר, או להדר יותר, לומר על הניסים ואם שכח אינו חוזר במקום תחנון הלל וזהו. אולם ניתן להתרומם עם תוכן הימים שכל דבר יהיה ברגש הודאה לשמך הגדול וכמ"ש וקבעו שמונת ימי חנוכה אלו להודות ולהלל לשמך הגדול.